

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ТА ПЛАНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ДИСЦИПЛІНИ

Рекомендовано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
як навчальний посібник для здобувачів ступеня магістра
за освітньою програмою «Економічна аналітика»
спеціальності 051 Економіка

Укладач: Т. В. Обелець

Електронне мережеве навчальне видання

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2024

УДК 330

Укладач *Обелець Тетяна Володимирівна*, канд. екон. наук., доц.

Рецензент *Тульчинська Світлана Олександрівна*, докт. екон. наук, професор
кафедри економіки і підприємництва, КПІ ім. Ігоря Сікорського

Відповідальний
редактор *Іляш Ольга Ігорівна*, докт. екон. наук, професор

*Гриф надано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
(протокол № 8 від 20.06.2024 р.)
за поданням вченої ради факультету менеджменту та маркетингу
(протокол № 10 від 27.05.2024 р.)*

Методи аналізу та планування національної економіки. Навчально-методичний комплекс дисципліни [Електронний ресурс] : навч. посіб. для здобувачів ступеня магістра за освіт. програмою «Економічна аналітика» спец. 051 Економіка / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Т. В. Обелець. – Електрон. текст. дані (1 файл). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. – 66 с.

Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Методи аналізу та планування національної економіки» відповідає навчальній програмі дисципліни для здобувачів ступеня магістра денної форми навчання за освітньо-професійною програмою «Економічна аналітика» спеціальності 051 Економіка. У навчальному посібнику викладено всі теми навчальної дисципліни, основні поняття і конспект лекцій. Містить плани і питання практичних (семінарських) занять, вказівки до самостійної роботи та виконання індивідуального семестрового завдання. Наведено форми та засоби поточного та підсумкового контролю.

УДК 330

Реєстр. № НП 23/24-582. Обсяг 2,28 авт. арк.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
проспект Берестейський, 37, м. Київ, 03056

<https://kpi.ua>

Свідectво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5354 від 25.05.2017 р.

© КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ	6
КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
ТЕМА 1. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: СУТНІСТЬ, ОЗНАКИ, ТИПИ ТА МОДЕЛІ	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
ТЕМА 2. ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ...	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	18
ТЕМА 4. РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
ТЕМА 5. ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ТА ПРОГРАМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	27
ТЕМА 6. МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
ТЕМА 7. РОЛЬ ТА НАПРЯМИ АНАЛІЗУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ..	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
ТЕМА 8. МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	35
ТЕМА 9. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ	38
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ТЕМАТИЧНОЇ ПРОГРАМИ ДИСЦИПЛІНИ	43
ТЕМАТИКА ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	43
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	434
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	58
КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ ТА РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ.....	59
ЛІТЕРАТУРА.....	65

ВСТУП

Дисципліна «Методи аналізу та планування національної економіки» зорієнтована на вивчення дій економічних законів та обґрунтовує розвиток економічної системи певної держави. Також дисципліна зорієнтована на вивчення відповідності прийнятих рішень економічним законам.

Курс належить до циклу професійної підготовки і є вибірковою компонентою освітньо-професійної програми «Економічна аналітика» спеціальності 051 «Економіка».

Дисципліна передбачає вивчення процедур аналізу концепції побудови національної економічної системи, національно зорієнтованого економічного мислення, макроекономічної політики держави та ін. В результаті вивчення дисципліни «Методи аналізу та планування національної економіки» студент зможе обґрунтувати розвиток економічної системи держави, як єдиного цілого на основі пізнання дії економічних законів.

Предметом дисципліни є принципи і методи управління національною економікою та її розвитком, а також сукупність чинників, що визначають відмітні ознаки національної економіки та її специфіку функціонування.

Метою дисципліни є полягає у формуванні знань про закономірності становлення, функціонування та розвитку національної економіки з позицій виділення загальних тенденцій еволюції економічних систем та особливостей практики господарювання.

Програма дисципліни спрямована на розвиток **компетентностей**, зокрема:

- 1) збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, робити на їх основі обґрунтовані висновки;

- 2) здатність оцінювати господарську систему та передумови становлення і розвитку національної економіки;
- 3) здатність окреслювати принципи і фактори функціонування, структурні елементи національної економіки;
- 4) здатність планувати процеси та явища у національній економіці.
- 5) збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, робити на їх основі обґрунтовані висновки.

Завдання курсу реалізуються через досягнення таких **результатів навчання**:

- 6) формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем;
- 7) збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань;
- 8) проводити аналіз сучасного та перспективного стану розвитку національної економіки;
- 9) визначати роль окремих інструментів та механізмів в регулюванні економічного розвитку;
- 10) застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

М'які навички (**Soft skills**):

- 1) навички критичного мислення;
- 2) вміння працювати з інформацією;
- 3) навички саморозвитку;
- 4) аналітичного бачення.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Структура дисципліни

Тиж- день нав- чанн я	Розподіл годин			Назви розділів, тем	Зміст занять та самостійної роботи здобувачів	Контрольні заходи
	Л	П	СР			
1	2	3	4	5	6	7
1-2	2	4	6,4	Тема 1. <i>Національна економіка: сутність, ознаки, типи та моделі</i>	Л1. Поняття національної економіки як результату економічної діяльності. Предмет і метод науки «національна економіка» та її співвідношення з іншими економічними науками. Основні етапи розвитку національної економіки України. Особливості та ключові завдання сучасного етапу розвитку української національної економіки. Основні показники рівня розвитку національної економік. Основні типи та моделі національних економічних систем. П1. Вступ. Основні вимоги в ході вивчення дисципліни, система оцінки успішності студентів, проведення аудиторних занять. Основні та специфічні методи проведення наукових досліджень в національній економіці. Навчальні завдання: опитування за темою 1 СР. Підготовка до опитування за темою 1 та аналітичних доповідей на теми «Економічні теорії національної економіки» та «Сучасні економічні теорії національної економіки», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 1. П2. Методи побудови моделей національної економіки. Навчальні завдання: опитування за темою 1 та презентація аналітичних доповідей за темою 1 СР. Підготовка до опитування за темою 1, виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 1.	Опитування, оцінювання аналітичної доповіді, оцінювання виконання розрахунково-аналітичних завдань.
3-4	2	4	6,4	Тема 2. <i>Економічний потенціал</i>	Л. Характеристика складових елементів економічного потенціалу. Галузева структура господарства як об'єкт економічного потенціалу. Зовнішньоекономічний потенціал.	Опитування, оцінювання аналітичної доповіді,

				національної економіки	П1. Аналіз елементів економічного потенціалу. Навчальні завдання: опитування за темою 2, розв'язання аналітичних завдань за темою 2 СР. Підготовка до опитування за темою 2 та аналітичної доповіді на тему «Основні складові та характеристика економічного потенціалу України», виконання розрахунково -аналітичних завдань за темою 2.	оцінювання виконання розрахунково-аналітичних завдань.
					П2. Аналіз зовнішньоекономічного потенціалу. Навчальні завдання: опитування за темою 2 та презентація аналітичної доповіді за темою 2 СР. Підготовка до опитування за темою 2 та презентації аналітичної доповіді, виконання розрахунково -аналітичних завдань за темою 2.	
5-6	2	4	6,4	Тема 3. <i>Економічне зростання та розвиток національної економіки</i>	Л1. Сутність, теорії та моделі економічного зростання національної економіки. Фактори та джерела економічного зростання. Стратегічні моделі економічного розвитку країн з транзитивною економікою. Інституційні зміни: загальна характеристика. Законодавча база як чинник розвитку Приватизація як чинник розвитку економіки України. П1. Аналіз показників, які характеризують сталість розвитку. Навчальні завдання: опитування за темою 3, розв'язання аналітичних завдань за темою 3 СР. Підготовка до опитування за темою 3 та аналітичної доповіді на тему «Динаміка економічного зростання України та її місце на міжнародній арені», виконання розрахунково -аналітичних завдань за темою 3. П2. Аналіз джерел економічного зростання. Навчальні завдання: опитування за темою 3 та презентація аналітичної доповіді за темою 3 СР. Підготовка до опитування за темою 3 та презентації аналітичної доповіді, виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 3.	Опитування, оцінювання аналітичної доповіді, оцінювання виконання розрахунково-аналітичних завдань.
7-8	2	4	7,4	Тема 4. <i>Регулювання національної економіки</i>	Л1. Теоретичні основи державного регулювання економіки. Недоліки ринкового саморегулювання. Основні функції держави. Напрями та форми впливу держави на економічні процеси. Сутність, цілі та принципи державного регулювання економіки. Суб'єкти та об'єкти державного регулювання економіки. Методи державного регулювання економіки. Органи державного регулювання економіки.	Опитування, оцінювання аналітичної доповіді, оцінювання виконання розрахунков

					П1. Аналіз моделей державного регулювання економіки. Навчальні завдання: опитування за темою 4, розв'язання аналітичних завдань за темою 4 СР. Підготовка до опитування за темою 4 та аналітичної доповіді на тему «Система державного регулювання розвитком національної економіки», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 4.	о-аналітичних завдань.
					П2. Аналіз економічних методів державного регулювання економіки. Навчальні завдання: опитування за темою 4 та презентація аналітичної доповіді за темою 4 СР. Підготовка до опитування за темою 4, виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 4.	
7		1		Теми 1-4.	Модульна контрольна робота, частина 1 (МКР)	
9-10	2	4	7,4	Тема 5. <i>Прогнозування динаміки розвитку та програмування національної економіки</i>	Л1. Сутність та основні принципи соціально-економічного прогнозування. Суть державного програмування, види програм. Порядок розроблення та виконання державних цільових програм. П1. Аналіз видів державних програм. Навчальні завдання: опитування за темою 5, розв'язання аналітичних завдань за темою 5 СР. Підготовка до опитування за темою 5 та аналітичної доповіді на тему «Положення щодо прогностичної оцінки наслідків еколого-економічних протиріч і формування механізму їх регулювання в контексті сучасних тенденцій розвитку національної економіки», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 5. П2. Механізм розроблення, погодження, подання для затвердження та виконання державних цільових програм. Навчальні завдання: опитування за темою 5 та презентація аналітичної доповіді за темою 5 СР. Підготовка до опитування за темою 5 та аналітичної доповіді, виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 5.	Опитування, оцінювання аналітичної доповіді, оцінювання виконання розрахунково-аналітичних завдань.
11-12	2	4	7,5	Тема 6. <i>Методи та моделі прогнозування розвитку</i>	Л1. Методи та моделі прогнозування. Макроекономічне планування в системі державного регулювання економіки. Система макроекономічних показників та їх застосування в регулюванні економіки.	Опитування, оцінювання аналітичної доповіді,

				національної економіки	П1. Основні характеристики методів прогнозування. Навчальні завдання: опитування за темою 6, розв'язання аналітичних завдань за темою 6 СР. Підготовка до опитування за темою 6 та аналітичної доповіді на тему «Методичний інструментарій для прогнозно-аналітичного оцінювання розвитку економіки держави», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 6.	оцінювання виконання розрахунково-аналітичних завдань.
					П2. Аналіз прогнозних значень моделей. Навчальні завдання: опитування за темою 6 та презентація аналітичної доповіді за темою 6 СР. Підготовка до опитування за темою 6 та аналітичної доповіді, виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 6.	
13-14	2	4	7,5	Тема 7. <i>Роль та напрями аналізу національної економіки</i>	Л1. Роль та напрями аналізу національної економіки. Необхідність, завдання та особливості аналізу національної економіки. Аналіз національної економіки. П1. Комплексний аналіз макроекономічних ринків. Навчальні завдання: опитування за темою 7, розв'язання аналітичних завдань за темою 7 СР. Підготовка до опитування за темою 7 та аналітичної доповіді на тему «Роль аналізу національної економіки в умовах глобалізації економіки», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 7. П2. Оцінка впливу на становлення і розвиток макроекономічних ринків різних факторів. Навчальні завдання: опитування за темою 7 та презентація аналітичної доповіді за темою 7 СР. Підготовка до опитування за темою 7 та аналітичної доповіді, виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 7.	Опитування, оцінювання аналітичної доповіді, оцінювання виконання розрахунково-аналітичних завдань.
14		1		Теми 5-7.	Модульна контрольна робота, частина 2 (МКР)	
15-16	2	4	7,5	Тема 8. <i>Методологія аналізу</i>	Л1. Методологія аналізу національної економіки. Методи вивчення макроекономічних явищ і процесів. Сучасний інструментарій аналізу національної економіки.	Опитування, оцінювання аналітичної

				національної економіки	П1. Аналіз ключових груп проблем, що визначають рівень розвитку національної економіки. Навчальні завдання: опитування за темою 8, розв'язання аналітичних завдань за темою 8 СР. Підготовка до опитування за темою 8 та аналітичної доповіді на тему «Методика дослідження інноваційного розвитку держави», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 8.	доповіді, оцінювання виконання розрахунково-аналітичних завдань.
					П2. Кількісна та якісна зміна загальноекономічних пропорцій. Навчальні завдання: опитування за темою 8 та презентація аналітичної доповіді за темою 8 СР. Підготовка до опитування за темою 8 та аналітичної доповіді, виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 8.	
17-18	2	4	7,5	Тема 9. <i>Аналіз розвитку галузі як економічної системи</i>	Л1. Дослідження та аналіз галузей народного господарства. Сучасний стан і розвиток галузей промисловості. Аналіз негативних явищ у розвитку і розміщенні промислових виробництв, оцінки технічного рівня і економічної ефективності. П1. Методика та показники аналізу ефективності промислового виробництва. Навчальні завдання: опитування за темою 9, розв'язання аналітичних завдань за темою 9 СР. Підготовка до опитування за темою 9 та аналітичної доповіді на тему «Особливості стратегічного аналізу галузі», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 9.	Опитування, оцінювання аналітичної доповіді, оцінювання виконання розрахунково-аналітичних завдань.
					П2. Аналіз сучасного стану галузей промисловості. Навчальні завдання: опитування за темою 9 та презентація аналітичної доповіді за темою 9 СР. Підготовка до опитування за темою 9, виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 9.	
18			30	Екзамен	СР: підготовка до складання екзамену	Виконання екзаменаційного завдання
Разом	18	36	96			

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Національна економіка: сутність, ознаки, типи та моделі.

Поняття національної економіки як результату економічної діяльності.

Національна економіка – це економічна система, в якій стабільними, динамічними, повторюваними та стійкими взаємозв'язками поєднані умови та чинники виробництва, результати діяльності, сукупність економічних агентів і економічні відносини, інститути, традиції, принципи та механізми господарювання, що у своїй взаємодії формують єдиний господарський комплекс [1].

Національна економіка представляє собою складну систему, що складається з різних галузей та сфер людської діяльності, які мають відповідну пропорційність у просторовочасових координатах. Вона розглядається як цілісна система організації господарської діяльності, обмежена державними кордонами. З іншого боку, національна економіка існує в межах наземних екологічних систем і, відповідно, піддається впливу певних екологічних факторів. У цьому контексті національна економіка може розглядатися як природосоціогосподарська система, що включає природничу, соціальну та господарську підсистеми [2].

Предмет і метод науки «національна економіка» та її співвідношення з іншими економічними науками.

Предметом національної економіки - є система законів і закономірностей, які регулюють процеси та взаємозв'язки в складній господарській системі держави. Дослідження цієї складної системи базується на методології [2].

У широкому розумінні, національна економіка є системою знань про закономірності та принципи функціонування національного господарства держави як єдиного цілого. Тому застосування загальнонаукових методів у її вивченні дозволяє глибше аналізувати макроекономічні процеси, що відбуваються у реальному господарському житті держави. [2].

До загальнонаукових методів відносять:

- 1) метод наукової абстракції та теоретичного моделювання;
- 2) методи логіки;
- 3) структурно-функціональні методи;
- 4) методи науки синергетики (що вивчає складні системи, які складаються з підсистем різної природи);
- 5) методи індукції та дедукції;
- 6) методи еволюції, діалектики та історичної хронології;
- 7) методи математичного моделювання [2].

Основні етапи розвитку національної економіки України.

Національна економіка України формувалася ще в період Київської Русі, коли існував феодальний лад. Це пов'язано з тим, що нація "русичі" (українці) почала своє становлення саме в цей період. Певна частина українських земель набула політичної та економічної самостійності під час існування Запорізької Січі та гетьманства. Однак через неефективну політику гетьманів Україні не вдалося досягти повної незалежності. Після знищення Січі російською імператрицею Катериною II її територію поділили між Російською імперією (східна частина України) та Польською державою (західна частина України) [3].

Після Жовтневої революції (1918 року) і до 1991 року національна економіка України була тісно пов'язана з командно-адміністративною системою колишнього Радянського Союзу, і не могла розвиватися як цілісний комплекс, оскільки до 1991 року на українській території вироблялося лише 20% від загального обсягу продукції [3].

Після здобуття незалежності в 1991 році Україна почала активно формувати національну економіку і прийняла рішення переходити від командно-адміністративної до ринкової моделі господарювання. Таким чином, національна економіка ґрунтується на політичному та економічному суверенітеті, тобто на верховенстві держави у прийнятті політичних, економічних та міжнародних рішень [3].

Особливості та ключові завдання сучасного етапу розвитку української національної економіки.

Президент України в своєму Посланні до Верховної Ради визначив стратегічні пріоритети для розвитку національної економіки. Ці пріоритети включають створення умов для повноправного членства України в Європейському Союзі, забезпечення сталого економічного зростання, утвердження інноваційної моделі розвитку та соціальну переорієнтацію економічної політики [3]. Також були визначені інші важливі цілі, такі як модернізація промисловості, розвиток фінансової інфраструктури, Євроатлантична інтеграція, забезпечення економічної та екологічної безпеки, використання геостратегічного потенціалу та формування енергетичної стратегії [3]. Для досягнення цих цілей необхідні інституційні та структурні перетворення, такі як адміністративна, конституційна та судова реформи, боротьба з корупцією, дебіюрократизація економіки, створення конкурентного середовища, удосконалення власності та корпоративного управління, а також покращення грошової стабілізації [3].

Основні показники рівня розвитку національної економік.

Як узагальнюючі показники функціонування національної економіки використовують: валовий випуск (ВВ); валовий внутрішній продукт (ВВП); валовий національний продукт (ВНП); чистий національний продукт (ЧНП); чистий внутрішній продукт (ЧВІП); національний дохід (НД) [3].

Система національних рахунків (СНР) представляє собою набір показників, які систематично та взаємозв'язано описують ключові процеси та явища економіки: виробництва, доходів, споживання, нагромадження капіталу та фінансів. Ця система використовується у ринкових умовах для аналізу та вимірювання економічної діяльності країни [3].

Основні типи та моделі національних економічних систем.

У економічній літературі виокремлюють три основні моделі національної економіки:

1. Ринкова економіка вільної конкуренції відзначається такими рисами: приватна власність на економічні ресурси; конкурентний ринок, де учасники вільно змагаються; воля учасників ринку; формування цін в результаті взаємодії попиту та пропозиції; регулювання ринку, в основному, залишається під контролем ринкових механізмів без суттєвого втручання держави [3].

2. Командно-адміністративна економіка характеризується державною власністю на засоби виробництва, централізованим плануванням та управлінням виробництвом, а також централізованим розподілом ресурсів. У цій моделі економіки передбачається суворе державне регулювання всіх аспектів економіки. [3].

3. Змішана економіка поєднує елементи приватної, державної та колективної власності. Ця модель характеризується тим, що в економіці існують і співіснують різні форми власності, а також поєднання принципів ринкової економіки і деякого рівня державного втручання та регулювання [3].

Змішана економіка має три типи:

- Порівняно вільна ринкова економіка, як у США, де державний вплив обмежується правовою регламентацією та стимулюванням приватного підприємництва.

- Європейська соціально-ринкова економіка, де держава грає ключову роль у розподілі прибутків через соціальні програми.

- Державно-керована економіка, як у Японії та країнах Східної Азії, де держава співпрацює з приватним сектором у сфері розміщення капіталу та реалізації промислової політики через індикативне планування [3].

Література

Базова: [1; 2; 3], допоміжна: [10; 11],
довідкова та прикладна: [15; 17; 18]

Тема 2. Економічний потенціал національної економіки

Характеристика складових елементів економічного потенціалу.

Економічний потенціал країни відображає її здатність виробляти різноманітні матеріальні блага, надавати різноманітні послуги, задовольняти потреби населення та покращувати рівень життя громадян [3].

Економічний потенціал – це сукупна здатність наявних економічних ресурсів забезпечити виробництво максимально можливого обсягу матеріальних благ і послуг, що відповідають потребам суспільства на даному етапі його розвитку [3].

Складовими частинами економічного потенціалу нац. економіки є:

1) природно-ресурсний потенціал – елементи природи, що використовуються як джерело засобів існування людського суспільства.

2) демографічний та трудовий потенціали – до цього відноситься чисельність населення та його динаміка, щільність населення, статевовікові групи, національний склад населення та механічний рух населення, а також працездатне населення.

3) науково-технічний потенціал – визначається сукупністю матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, які спрямовуються у сферу науково-технічної діяльності і здатні забезпечити ефективніше використання суспільної праці.

4) інформаційний потенціал – це наявні обсяги інформаційних ресурсів, інформаційної техніки і технологій тощо створення, збирання, накопичення, оброблення і використання різноманітних видів інформації з метою задоволення відповідних потреб суспільства.

5) виробничий потенціал – це спроможність галузей господарства країни виробляти товари та послуги для населення та виробництва.

6) зовнішньоекономічний потенціал. Обмін з іншими країнами світу продуктами матеріального виробництва, послугами, інформацією на основі міжнародного поділу праці, що сприяє прискоренню науково-технічного розвитку та інтенсифікації економіки.

7) екологічний потенціал – здатність природного середовища відтворювати певний рівень якості протягом тривалого часу [1, 3].

Галузева структура господарства як об'єкт економічного потенціалу.

Галузева структура національної економіки відображає розподіл виробництва та діяльності між різними галузями, підгалузями та сферами економіки. Вона визначається пропорціями між цими галузями та участю окремих галузей у загальному обсязі виробництва, а також встановлює пропорційні відносини між ними [3].

Згідно з класифікатором галузей економіки виділено такі галузі: промисловість, сільське господарство, транспорт, будівництво, торгівля і громадське харчування, матеріально-технічне забезпечення і збут, операції з нерухомістю, лісове господарство, інформаційно-обчислювальне обслуговування тощо [3].

Галузева структура відображає співвідношення між розвитком різних галузей, підгалузей, видів діяльності, виробництв і сфер національної економіки. Зміни в галузевій структурі на макрорівні, розглядаючи їх у довготривалих історичних рамках, виявлялися спочатку у швидкому рості «первинних галузей» (сільське господарство й добувна промисловість), потім «вторинних» (промисловість і будівництво), а зараз – «третинних галузей» (сфера послуг), а також інформаційні технології, які часто відокремлюють і включають у «четвертинний» сектор економіки [5].

Зовнішньоекономічний потенціал.

Зовнішні зв'язки включають обмін продуктами матеріального виробництва, послугами і інформацією з іншими країнами на основі міжнародного поділу праці. Це сприяє прискоренню науково-технічного розвитку та інтенсифікації економіки [3].

Міжнародний поділ праці є найвищим рівнем розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, що базується на економічно вигідній спеціалізації країн у виробництві певних видів продукції та обміні цією продукцією [2].

Україна регулює свою зовнішньоекономічну діяльність законами, такими як «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про вільні економічні зони», «Про іноземні інвестиції», «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій в сфері зовнішньоекономічної діяльності», «Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах» і іншими [2, 3].

Україна підтримує зовнішньоекономічні зв'язки через різноманітні форми, такі як зовнішня торгівля, спільні підприємства, присутність іноземних компаній на своїй території, участь у міжнародних об'єднаннях та організаціях, міжнародне виробниче кооперування, залучення іноземної робочої сили, науково-технічне співробітництво тощо [3].

У міжнародному поділі праці Україна спеціалізується на виробництві машин (літаки, судна, ракетно-космічна техніка, танкобудування), продукції чорної металургії (залізна, марганцева руди), продукції агропромислового комплексу (цукор, борошно, олія, м'ясо, молоко, овочеві консерви, кондитерські вироби), хімікатів, цементу [3].

Україна експортує свою продукцію до понад 140 країн світу, з основними партнерами у вигляді США, Чехії, Китаю, Туреччини, Італії та Польщі. З іншого боку, основні імпортери продукції в Україну включають Туркменістан, Італію, Німеччину, Польщу, Чехію, Корею та Китай [3].

Україна має значні можливості для експорту в таких галузях, як суднобудування, літакобудування, танкобудування, ракетно-космічна промисловість та агропромисловий комплекс, зокрема зерно, цукор та олія [3].

Переваги України для здійснення зовнішньоекономічної діяльності включають потужний мінерально-сировинний та земельно-ресурсний потенціал, високоякісний трудовий резерв та вигідне економіко-географічне розташування. [3].

Література

Базова: [1; 2; 3], допоміжна: [5; 10],
довідкова та прикладна: [16, 17, 18]

Тема 3. Економічне зростання та розвиток національної економіки

Сутність, теорії та моделі економічного зростання національної економіки.

Економічне зростання є важливою категорією національної економіки як економічної системи, що характеризує стан національної економіки та її здатність забезпечувати нормальне функціонування окремого громадянина і суспільства в цілому [1].

Модель однофакторного зростання. Ця модель розглядає капітал як єдиний фактор економічного зростання. Припущення, яке лежить в основі цього твердження, полягає в тому, що капітал (як фактор) ніби «поглинає» потенціал інших факторів виробництва. Модель базується на низці припущень. Наприклад, припускається, що задіяні всі фактори виробництва, що попит і пропозиція перебувають у рівновазі, що темпи зростання є постійними і що відношення заощаджень S до інвестицій I є постійним [6].

Модель виробничої функції. Економічне зростання може бути досягнуте за рахунок паралельних інвестицій у різні фактори, які підвищують їхню продуктивність. Тому раціональні темпи змін у праці та капіталі розраховуються за допомогою виробничої функції, яка базується на найкращому варіанті граничної продуктивності кожного з цих факторів [6].

Багатофакторні моделі зростання. Пізніше були запропоновані інші моделі - багатофакторні, які враховують не тільки прямі та непрямі фактори економічного зростання, але й умови, що впливають на ступінь взаємозамінності факторів та їх диференціацію (наприклад, розрахунок факторів економічного зростання американського економіста Е. Деннісона) [6].

Модель В. Леонтьєва. Її автори аналізували систему взаємозалежності в економіці в цілому на основі таблиці «витрати-випуск». У цій таблиці співвідношення між «витратами» (стовпчики) і «випуском» або виробленою продукцією (рядки) показує, скільки одного продукту може бути використано для виробництва іншого [6].

Концепція нульового зростання була введена в західній літературі на початку 1970-х років. Суть проблеми полягає в тому, що швидке економічне зростання в повоєнні десятиліття, значною мірою пов'язане з видобутком і переробкою більшої кількості сировини, значно посилює його негативні наслідки. Сировинних ресурсів стає все менше, а попит на них постійно зростає. З огляду на сучасні тенденції залучення природних ресурсів у виробництво, людство незабаром досягне точки, коли воно зіткнеться з глобальною катастрофою виснаження природних ресурсів, екологічними катастрофами і зниженням загальної якості життя. У цьому контексті темпи економічного розвитку повинні бути свідомо обмежені [6].

Фактори та джерела економічного зростання.

Фактори економічного зростання поділяють на прямі і непрямі.

Прямі фактори включають кількість і якість трудових і природних ресурсів, обсяг основного капіталу, технології та організацію виробництва, рівень розвитку підприємницьких здібностей. Ці фактори визначають можливості фізичного збільшення обсягу продукції, застосування ефективних технологій та скорочення терміну виготовлення продукції [4].

Непрямі фактори включають фактори попиту і розподілу. Фактори попиту включають сприятливе макроекономічне середовище та високий рівень сукупних видатків, що забезпечують зростання сукупних витрат для повного використання виробничого потенціалу. Фактори розподілу організовують розподіл природних, трудових і фінансових ресурсів країни, сприяючи вдосконаленню виробництва та підвищенню якості продукції [4].

Крім того, існують інші чинники, такі як соціальні, інституційні, політичні і культурні, які також впливають на економічне зростання.

Джерела економічного зростання. Зростання робочої сили, зростання капіталу та технологічний прогрес. Сьогодні основним джерелом економічного зростання є технологічний прогрес, який підвищує продуктивність факторів виробництва. Наприклад, в економічно розвинених країнах 70-80% приросту продуктивності праці відбувається за рахунок технологічного прогресу [4].

Стратегічні моделі економічного розвитку країн з транзитивною економікою.

Політика економічного розвитку втілюється в політиці стабілізації, структурній політиці та політиці розподілу доходів. Ці конкретні види економічної політики сприяють реалізації цілей економічної діяльності держави у сферах стабілізації економічного розвитку, розподілу економічних ресурсів та перерозподілу доходів. Індикатором стабілізаційної політики є високий рівень здорової зайнятості або низький рівень безробіття в країні. Державне втручання на ринку праці спрямоване на запобігання значним диспропорціям у рівнях безробіття на різних стадіях циклу та забезпечення їх відповідності темпам виробничого розвитку [3, 4].

Кінець 20-го століття характеризувався реформами в соціалістичних країнах, спрямованими на перехід від централізованої планової до ринкової економіки. Реформи в Азії, Східній та Центральній Європі відрізнялися за своїми моделями та результатами. Це було зумовлено причинами, пов'язаними з початковими умовами трансформації режимів. Вони відрізнялися за загальним рівнем економічного розвитку, галузевою структурою, глибиною макроекономічних дисбалансів, ступенем реформування економічної системи, психологічною готовністю населення до змін, соціальною стратифікацією, культурними, етнічними та історичними традиціями [4].

Інституційні зміни: загальна характеристика.

Інституційні зміни характеризують як довготривалий процес інституційного дозрівання та формування, тобто стабільної соціально-психологічної та соціально-економічної структури. Вони розрізняють еволюційні зміни, кумулятивні зміни та адаптивні зміни [4]. Еволюційні зміни ґрунтуються на зміні периферійних правил та їх поступовому перетворенні на правила вищого порядку. Кумулятивні зміни визначаються ступенем інституційного розвитку і виражаються в загальній зміні функціонування норм і правил. Адаптивні зміни характеризуються використанням норм і правил поведінки економічних агентів та їх пристосуванням до існуючих умов [4]. У

процесі інституційних змін створюються нові інститути і система переходить до нового рівноважного стану.

Законодавча база як чинник розвитку.

Під час інституціональних перетворень важливо створити цілісну та внутрішньо несуперечливу систему законодавчих актів. Перехід до нової нормативної бази при системній соціально-економічній трансформації передбачає коригування підходу до її аналізу порівняно з періодами стабільного розвитку [4].

По-перше, відбувається значний динамізм нормативно-правової бази під час переходу до нової ринкової системи [4]. Це включає масштабні зміни нормативних актів як за кількістю, так і за глибиною змінюваних регулюючих норм.

По-друге, ніколи навіть у ході революційних подій не відбувається радикального одномоментного скасування всієї існуючої нормативної бази [4]. Зазвичай відбувається поетапне виведення старих нормативних актів із правового поля і заміна їх діючими нормами.

По-третє, поступовість змін нормативної бази не означає, що всі правові акти змінюються поетапно [4]. У відношенні конкретних актів можуть знадобитися швидкі комплексні міри. Наприклад, це стосується конституційного устрою та характеру економічних процесів.

По-четверте, радикальні трансформації відбуваються в умовах протистояння могутніх соціально-політичних сил, що може призводити до компромісів, які знижують ефективність законів [4].

По-п'яте, є проблема стійкості правової бази [4]. Нормативні акти можуть бути дуже вразливими і швидко скасовуватися через помилки у розробці, недостатній час для докладного розгляду документа та недостатній рівень кваліфікації.

Приватизація як чинник розвитку економіки України.

Приватизація державного майна - це відчуження державного майна на користь фізичних та юридичних осіб з метою підвищення соціально-економічної

ефективності виробництва та фінансування структурної перебудови економіки України (стаття 1 Закону України «Про приватизацію державного майна» [4]). Як свідчить міжнародний досвід, роздержавлення є поширеним економічним процесом і може набувати різних форм, зокрема роздержавлення і комерціалізація (роздержавлення в межах державної власності з виведенням підприємств з державного фінансування і переведенням на приватне фінансування), корпоратизація великих державних підприємств і перетворення державної власності на приватну зі зміною власника, а також інші способи та форми роздержавлення [4].

У результаті реформування відносин власності в Україні частка недержавного сектору в ряді галузей національної економіки, зокрема в легкій та харчовій промисловості, сільському господарстві, торгівлі та побутовому обслуговуванні, повинна була досягти 95-100% [4].

Література

Базова: [1; 3; 4], допоміжна: [6; 10; 11],
довідкова та прикладна: [15; 16; 17; 18]

Тема 4. Регулювання національної економіки

Теоретичні основи державного регулювання економіки.

Державне регулювання економіки - це система стандартних правових, адміністративних і контрольних заходів, що вживаються державними органами та органами державної влади з метою стабілізації та розвитку економіки, а також адаптації існуючої системи до мінливих умов [4].

Недоліки ринкового саморегулювання.

Необхідність державного регулювання в економіці пов'язана з такими факторами:

- Наявність збоїв у функціонуванні ринкового механізму, що може призвести до появи економічних проблем (неповна зайнятість та нестабільність, зміни в галузевій структурі, нерівномірний розвиток регіонів, нераціональне використання невідтворювальних ресурсів [4]).
- Ринок не вирішує соціальних проблем [4].
- Необхідність вирівнювання зовнішніх ефектів [4].

Основні функції держави.

Основні функції державного регулювання економіки

- 1) Цільова - визначає цілі, пріоритети та основні напрями розвитку національної економіки [4];
- 2) Стимулююча - передбачає створення регуляторних органів, здатних ефективно впливати на діяльність суб'єктів господарювання та стимулювати економічні процеси в бажаному для суспільства напрямі [4];
- 3) Нормативна (регулятивна) - держава встановлює певні правила функціонування та визначає правове середовище для економічних суб'єктів через закони, законодавчі акти та підзаконні нормативно-правові акти [4];
- 4) Корируюча - означає коригування розподілу ресурсів в економіці з метою розвитку прогресивних процесів, усунення негативних екстерналій та забезпечення нормальних соціально-економічних умов життя суспільства [4];
- 5) Соціальна - означає соціально-економічні відносини (включаючи, наприклад, державне регулювання, перерозподіл доходів, забезпечення

соціального захисту та соціального забезпечення, охорону навколишнього середовища) [4];

6. Безпосереднє управління неринковими секторами економіки, регулювання державного сектора економіки та створення суспільних благ і послуг [4];

7. Контрольна - означає державний нагляд і контроль за виконанням і дотриманням законів, нормативних актів, економічних, екологічних і соціальних стандартів [4].

8. Прогнозування - надання інформації організаціям для формування прогнозів та індикативних планів щодо економічної ситуації та можливих майбутніх змін як для країни в цілому, так і для окремих адміністративно-територіальних одиниць [4].

Напрями та форми впливу держави на економічні процеси.

Основні форми впливу держави на соціально-економічний розвиток країни:

1. бюджетно-податкова – фінансові функції пов'язані з організацією державного бюджету та державних видатків для досягнення цілей соціально-економічного розвитку країни [4];

2. кредитно-грошова – діяльність держави, спрямована на забезпечення економіки повноцінною, стабільною національною валютою та пристосування грошового обігу до потреб економіки [4];

3. адміністративно-економічна – передбачає заходи адміністративного та економічного характеру, спрямовані на створення умов для функціонування ринкової системи та реалізації соціальних цілей суспільства [4];

4. цінова – вплив держави на ринкове ціноутворення за допомогою законодавчих, адміністративних чи судових заходів з метою здійснення кон'юнктурної та структурної політики, приборкання інфляції, стимулювання виробництва, його модернізації, посилення конкурентоздатності національної економіки [4].

Сутність, цілі та принципи державного регулювання економіки.

Загальними цілями державного регулювання економіки є забезпечення соціально-економічної стабільності, зміцнення існуючих систем та адаптація до мінливих умов [4].

Перелік конкретних цілей державного регулювання включає низку завдань, які стоять перед владою при регулюванні економічних відносин. До них відносяться:

- економічне зростання та економічний розвиток;
- прагнення забезпечити виробництво більшої кількості товарів і послуг кращої якості - повна та ефективна зайнятість;
- забезпечення роботою всіх, хто хоче і може працювати;
- орієнтація на економічну ефективність;
- використання обмежених виробничих ресурсів з найменшими витратами;
- максимальна віддача;
- стабільний рівень цін;
- слід уникати значного підвищення або зниження загального рівня цін;
- економічна свобода - забезпечення того, щоб власники підприємств, працівники та споживачі користувалися високим ступенем економічної свободи [4].

Суб'єкти та об'єкти державного регулювання економіки.

Об'єктами державного впливу на економіку є умови, обставини, процеси і відносини, що відбуваються у сфері територіального, галузевого, територіального і соціального відтворення, функціонування яких не забезпечується ринковим механізмом або не забезпечується взагалі [4].

Суб'єктами державного регулювання являються носії, виразники і виконавці господарських інтересів [4].

Методи державного регулювання економіки.

Методи ДРЕ – це сукупність засобів, за допомогою яких держава здійснює вплив на суб'єктів національної економічної системи з метою створення або

гарантування умов, необхідних для діяльності цих суб'єктів відповідно до економічної політики [4].

Правові методи встановлюють обов'язкові для виконання юридичні норми поведінки державними органами влади з метою забезпечення сталого, цілісного та комплексного розвитку національної економіки [1].

Адміністративні методи полягають у прямому впливі держави на діяльність суб'єктів господарювання, використовуючи примус, заборону або дозвіл, такі як ліцензії, квоти, санкції, норми, стандарти та інші [1].

Пропагандистські методи спрямовані на формування певних переконань, духовних цінностей та моральної позиції стосовно діяльності держави через заходи виховання, роз'яснення і популяризації цілей і змісту регулювання [1].

Економічні методи створюють економічні умови для спонукання суб'єктів ринку діяти у напрямку загальнодержавних та приватних інтересів, використовуючи інструменти фіскальної, бюджетної, податкової, грошово-кредитної, амортизаційної та інших напрямків державної економічної політики [1].

Органи державного регулювання економіки.

Центральні органи державної влади включають: вищий законодавчий орган влади – Верховна Рада України [4].

Президент – Голова держави, управляє економікою за допомогою указів, постанов, розпоряджень [4]. Йому підпорядкований уряд – Кабінет Міністрів. Йому підпорядковані Міністерства, державні комітети, Центральні органи виконавчої влади наділені спеціальним титулом.

Органи місцевої (регіональної) влади й управління:

1. Органи місцевого самоврядування – Ради народних депутатів відповідного рівня.

2. Органи виконавчої влади – держадміністрації відповідного рівня [4].

Література

Базова: [1; 4], допоміжна: [11; 12; 13],
довідкова та прикладна: [15; 17; 18; 19]

Тема 5. Прогнозування динаміки розвитку та програмування національної економіки

Сутність та основні принципи соціально-економічного прогнозування.

Економічне прогнозування – це визначення стану та потенціалу розвитку об'єкта прогнозування на всіх рівнях економічної системи [3].

Державне прогнозування економічного і соціального розвитку національної економіки - це систематичний аналіз та передбачення можливих напрямів розвитку країни та її галузей. Це науково обґрунтована оцінка майбутнього стану економіки і суспільства, включаючи альтернативні шляхи розвитку та приблизний час їх досягнення [3].

Принципами соціально-економічного прогнозування є:

5. Принцип наукової обґрунтованості - прогнози ґрунтуються на системному пізнанні закономірностей розвитку економіки, враховують не тільки дію об'єктивних економічних законів, а й реалії економічного, політичного і соціального життя, суспільні явища, досвід вітчизняного та міжнародного прогнозування [3].

6. Принцип системності розглядає національну економіку як єдиний об'єкт, з одного боку, і як сукупність самостійних напрямів прогнозування - з іншого [3].

7. Принцип адекватності означає, що прогнози повинні якомога повніше відображати реальні процеси, що відбуваються в національній економіці [3].

8. Принцип взаємозамінності означає, що подається не одна, а дві або більше альтернатив майбутніх варіантів розвитку об'єкта прогнозування [3].

9. Принцип цілеспрямованості - прогноз розвитку певного об'єкта або його окремих елементів здійснюється з урахуванням поставленого перед дослідженням завдання [3].

10. Принцип ефективності - баланс між економічністю та результативністю, якістю та своєчасністю визначає вартість та ефективність підготовки аналітичного прогнозу [3].

Суть державного програмування, види програм.

Економічна програма – це система кроків та заходів, які спрямовані на досягнення конкретної мети або вирішення певної проблеми [3].

Програмування в економіці включає в себе процес створення та виконання програм на основі аналізу економічних умов та виявлених проблем, з метою підтримки рівноваги та стимулювання розвитку національної економіки [3].

Таблиця 2

Класифікація економічних програм

Критерії	Види
<i>За часом</i>	-короткотривалі (1-2 роки); -середньотермінові (до 5 років); -довготермінові (10-25 років).
<i>За характером об'єкта</i>	- програми розвитку окремих галузей, секторів або районів; - програми, що стосуються загальнонаціональних проблем; - програми діяльності державних економічних органів; - програми досягнення економічної рівноваги - програми стабілізації; - фінансові програми; - регіональні програми
<i>За масштабом</i>	- загальногосподарські (регулюють проблеми національної економіки загалом); - програми обмеженого характеру (охоплюють окремі галузі, регіони, виробництва тощо).
<i>За об'єктами</i>	- економічні (фінансові, виробничі, зовнішньоекономічні); - соціальні (зайнятість, доходи, освіта тощо); - науково-технічні; - екологічні; - регіональні.

Джерело: [3].

Порядок розроблення та виконання державних цільових програм.

Економічний план - це система взаємопов'язаних і скоординованих заходів, програма дій, спрямованих на досягнення єдиної мети і вирішення єдиного завдання [3].

Формулювання та відбір переліку проблем, на вирішення яких спрямована програма, ґрунтується на стратегії та пріоритетах національної соціально-економічної політики. Це включає в себе аналіз вартості вирішення проблем з урахуванням наявних на той момент ресурсних можливостей, а також розгляд та аналіз негативних і позитивних зовнішніх ефектів, які можуть виникнути [3].

Замовник визначає форму та видає початкове завдання на розроблення програми. Це завдання містить детальне визначення основних цілей, підцілей та завдань програми, перелік центральних та місцевих органів влади, які будуть залучені до її реалізації, обсяги витрат на розробку та впровадження програми, основні джерела фінансування, а також інші вказівки щодо організації процесу розроблення та реалізації програми [3].

Розроблення проекту програми включає наступні розділи:

1. Цільовий розділ, в якому вказується проблема, її опис і способи вирішення [3].
2. Зведений розділ, де визначаються основні показники програми, перелік основних заходів програми та ресурсне забезпечення визначених заходів [3].
3. Організаційний розділ, який передбачає створення системи правових, адміністративних і економічних регуляторів [3].

Після розроблення проекту програми, він підлягає затвердженню державним органом-замовником цільової комплексної програми [3].

Реалізація програми відбувається шляхом укладання державних контрактів та виконання комплексів робіт [3].

Звіт про виконання програми є важливою складовою контролю за її впровадженням [3].

Література

Базова: [3], допоміжна: [10; 11; 12; 13],
довідкова та прикладна: [15; 16; 18]

Тема 6. Методи та моделі прогнозування розвитку національної економіки

Методи та моделі прогнозування.

Методи економічного прогнозування - це сукупність прийомів і прогнозів, які дозволяють робити точні судження про майбутній розвиток об'єкта на основі попередніх внутрішніх і зовнішніх зв'язків, притаманних об'єкту, та їх змін [4].

Існують дві групи методів прогнозування залежно від ступеня їх формалізації:

1. Інтуїтивні (експертні) методи базуються на експертній інформації і використовуються у випадках, коли неможливо врахувати вплив багатьох чинників через складність об'єкта прогнозування [3]. Вони використовують індивідуальні або колективні експертні оцінки. Ці методи включають інтерв'ю, анкети, аналітичні записки, сценарії, методи «мозкової атаки», метод «Дельфі» та інші.

2. Формалізовані методи використовуються при наявності достатньої інформації і чітких тенденцій розвитку об'єкта прогнозування. Вони базуються на математичних формулах та економіко-математичних моделях [3]. Ці методи включають методи прогнозу екстраполяції, такі як метод плинних середніх, дисперсія, метод регресійного аналізу, метод кореляційного аналізу, а також економіко-математичне моделювання.

Економіко-математичне моделювання - це метод прогнозування, що полягає в створенні моделі реального процесу чи явища, що відбудуться у майбутньому [3]. Цей метод використовується для складних об'єктів, які неможливо вирішити за допомогою математичного програмування та аналізу в межах теорії ймовірності.

1. Факторні моделі характеризують залежність рівня і динаміки певного економічного показника від рівня і динаміки чинників впливу [3]. Ці моделі можуть бути екзогенними (зовнішніми) або ендогенними (внутрішніми), одно- або багатфакторними.

2. Структурні моделі використовуються для аналізу та прогнозування міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків [3]. Прикладом є міжгалузевий баланс виробництва і розподілу продукції.

3. Комбіновані моделі досліджують характеристики як структурних, так і факторних моделей [3].

4. Мережеві моделі оптимізують прогнозні рішення за допомогою методів математичного програмування [3]. Прикладом є оптимальна програма випуску продукції за наявних ресурсів.

5. Імітаційні моделі характеризують систему через її елементи та залежності і взаємозв'язки між ними [3]. Прикладом є модель макроекономіки - система національних рахунків, модель структури економіки тощо.

Макроекономічне планування в системі державного регулювання економіки.

Планування у макроекономіці - це управлінська діяльність, спрямована на визначення цілей і шляхів досягнення їх у національній економіці за участю держави [4]. Основні принципи макроекономічного планування включають оцінку поточного рівня розвитку національної економіки, правильне визначення пріоритетів, збалансованість у використанні ресурсів та доходів, поєднання різних видів планування (перспективного, поточного, галузевого і територіального), реалістичність у розробці механізмів реалізації плану, орієнтацію на світові стандарти і адаптацію до змін у соціально-економічному середовищі [4].

Макроекономічне планування включає такі функції:

1. Визначення цілей і пріоритетів розвитку - передбачає встановлення основних цілей, які має досягти національна економіка, а також визначення пріоритетів у досягненні цих цілей [4].

2. Забезпечення оптимального варіанту розвитку - планування має сприяти вибору найбільш короткого і ефективного шляху досягнення економічних цілей [4].

3. Координація діяльності суб'єктів - означає забезпечення взаємодії та взаємозв'язку різних секторів економіки з метою досягнення загальних цілей [4].

4. Гармонізація економічних інтересів - макроекономічне планування спрямоване на забезпечення взаємодії та узгодженості інтересів різних суб'єктів економіки для досягнення загальних цілей розвитку [4].

Система макроекономічних показників та їх застосування в регулюванні економіки.

Система національних рахунків (СНР) є комплексним інструментом для опису та аналізу економічних процесів у країні [1]. Вона включає в себе різноманітні показники, що відображають виробництво, доходи, споживання, нагромадження капіталу та фінансові операції. У сучасних умовах ринкової економіки СНР надають можливість кількісно оцінювати розвиток економіки за певний період часу [1]. Це допомагає в проведенні ефективної економічної політики, здійсненні прогнозування економічних процесів, а також в оцінці рівня життя різних груп населення в порівнянні з іншими країнами.

Державна служба статистики відповідно до міжнародних стандартів є розробником та відповідальною за підтримку СНР [1]. Основною одиницею обліку у СНР є інституційна одиниця, яка використовується для аналізу балансів майна, доходів та фінансових операцій [1].

Література

Базова: [1; 3; 4], допоміжна: [9; 10; 12],
довідкова та прикладна: [15; 16; 17; 18; 19]

Тема 7. Роль та напрями аналізу національної економіки

Необхідність, завдання та особливості аналізу національної економіки.

Національна економіка є складною системою, що представляє собою сукупність взаємопов'язаних регіонів, галузей і секторів народного господарства [7]. Сучасне економічне середовище, яке перебуває в процесі ринкової трансформації, вимагає постійного моніторингу на макрорівні, що значно посилює макроекономічний вимір аналізу.

Потреба в аналізі національної економіки зумовлена:

- 1.необхідністю оцінки реальних ринкових перетворень
- 2.необхідністю реалізації ефективної структурної політики
- 3.потребою створення необхідних умов та стимулів для ефективного функціонування інститутів ринкової економіки;
- 4.аналіз на макрорівні є необхідною передумовою не тільки для прогнозування соціально-економічного розвитку, але й для розробки директивних та стратегічних планів;
- 5.необхідність коригування макроекономічних концепцій та розробки нових [7].

Основними завданнями економічного аналізу є:

- 2 визначення тенденцій макроекономічного розвитку;
- 3 виявлення ресурсів для майбутнього економічного зростання
- 4 коригування існуючих макроекономічних концепцій та розробка нових макроекономічних концепцій;
- 5 узагальнення світового досвіду моніторингу на макрорівні;
- 6 економічна причинність, визначення найважливіших факторів, які мають значний вплив на економічну ситуацію [7].

Економічний аналіз стає все більш прогностичним. Це означає, що можна не тільки передбачати найбільш ймовірні результати економічних процесів і приймати рішення щодо їх коригування, а й оцінювати можливі економічні наслідки застосування різних варіантів прогнозування [7].

Аналіз національної економіки.

Розрізняють аналіз економіки ex-post та ex-ante [7]. Аналіз ex-post - це, власне, національні рахунки, які визначають основні макроекономічні параметри та надають інформацію про результати функціонування економіки. Методологічною основою аналізу ex-post є система національних рахунків (СНР).

Аналіз ex-ante допомагає виявити закономірності формування макроекономічних параметрів, розробити пропозиції щодо конкретних заходів регулювання та контролю, скоригувати існуючі макроекономічні концепції та розробити нові макроекономічні концепції [7].

Об'єктом економічного аналізу є всі соціально-економічні процеси, що відбуваються на макрорівні [7].

Метою аналізу є розробка методології та методики визначення основних показників, що характеризують стан національної економіки та закономірності її розвитку [7].

Економічний аналіз включає дослідження структури та динаміки основних макроекономічних показників, стану товарного ринку та механізмів його рівноваги, ринку праці та основних процесів на ньому, фінансового ринку та його основних показників, темпів, факторів та потенціалу економічного зростання, ефективності структурних змін, інвестицій, інфляції, заощаджень та інших ключових макроекономічних процесів [7].

Література

Базова: [1; 2; 3], допоміжна: [7; 10; 11; 12],
довідкова та прикладна: [16; 17; 18]

Тема 8. Методологія аналізу національної економіки

Методологія аналізу національної економіки.

Методологія — це передумови та принципи організації пізнавальної та практичної діяльності [2]. Аналіз макроекономічних процесів повинен відповідати певним методологічним вимогам.

7 Систематичність означає, що соціально-економічний стан країни аналізується щорічно і доповнюється аналізом піврічних та квартальних підсумків;

8 Системність означає, що вирішення локальних проблем підпорядковане вирішенню загальних проблем системи в цілому

9 Комплексність означає, що економічний аналіз на макрорівні охоплює всі стадії розширеного відтворення, всі ланки і пропорції в економіці.

Методологічною особливістю економічного аналізу на макрорівні є використання агрегованих економічних категорій.

Методика — це сукупність способів, прийомів вивчення економічних явищ і процесів [8].

Методи вивчення макроекономічних явищ і процесів.

Особливим проявом загальнонаукового методу є метод економічного аналізу. Основними з них є наступні:

Екстраполяція, метод статистичного аналізу, полягає в перенесенні тенденцій і взаємозв'язків, що мали місце в минулому, на теперішнє або майбутнє. Інтерполяція, яка є протилежністю екстраполяції — це перенесення виявлених тенденцій або взаємозв'язків з досліджуваного періоду на минулий період, коли вони не можуть бути проаналізовані з тих чи інших причин [8]. Однак для виявлення тенденцій необхідно аналізувати найдовший період часу в минулому, бажано 10-15 років. Крім того, економічна стабільність необхідна для того, щоб виявити тенденції в минулому і пов'язати їх з майбутнім. Тому екстраполяція для України є дещо обмеженою, оскільки економічні тенденції та взаємозв'язки ще не є чітко визначеними після десятирічної ринкової трансформації [8].

Кореляційний аналіз — це сукупність математичних і статистичних методів, які дозволяють встановити тісні нефункціональні (випадкові) зв'язки між різними показниками [8]. Залежно від кількості змінних розрізняють бінарні та множинні кореляції. Кореляційний аналіз не тільки виявляє причини залежності, а й визначає тісноту зв'язку через коефіцієнт кореляції.

Факторний аналіз допомагає виявити фактори, що впливають на досліджуваний процес або явище, і визначити найбільш впливові з них [8].

Метод рівноваги є найбільш зручним методом для опису та підтримки певних кількісних взаємозв'язків в економіці. Його суть полягає в описі економічних процесів та їх порівнянні. В основі балансового методу лежить система балансів, кожен з яких пов'язує дві групи показників: ідентифікацію ресурсів та їх джерел і потреб відповідно до форм їх економічного використання [8]. Таким чином, балансовий метод дозволяє проаналізувати, наскільки потреби економіки задовольняються її можливостями.

Методи економіко-математичного моделювання базуються на системі моделей, таких як макроекономічні, галузеві, регіональні та моделі мікрорівня [8]. Економіко-математичні моделі є узагальненими і враховують усереднені показники. Як економічні процеси, так і цілі економічного розвитку можуть бути формалізовані математично. Економічне моделювання допомагає визначити, як зовнішні фактори (екзогенні змінні моделі) впливають на ендогенні фактори (ендогенні змінні моделі).

Сучасний інструментарій аналізу національної економіки.

Економічний аналіз на макrorівні здійснюється за такими напрямками:

1. Аналіз матеріальних і грошових потоків у складних моделях кругообігу ресурсів, продуктів і доходів [8].

2. Основні макроекономічні показники, їх класифікація та взаємозв'язок [8].

3. Аналіз основних структурних взаємозв'язків на макrorівні: окремих галузей і регіонів, споживання і нагромадження. Визначення факторів нагромадження [8].

4. Аналіз товарної та галузевої структури ВВП, структури ВВП за виробництвом, доходами та кінцевим використанням. Аналіз агрегованих моделей галузевих взаємозв'язків на макрорівні [8].

5. Визначення макроекономічної рівноваги на товарних ринках, аналіз сукупних факторів попиту та пропозиції [8].

6. Аналіз фінансового ринку: індикатори стану фінансового ринку, визначення вартості грошей, рівноваги фінансового ринку. Аналіз основних показників фондового ринку. Аналіз валютного ринку: реальний та номінальний валютні курси, фактори, що на них впливають [8].

7. Аналіз ринку праці: показники ринку праці - зайнятість, рівень безробіття, продуктивність праці, фактори продуктивності праці. Аналіз механізмів рівноваги на ринку праці [8].

8. Аналіз соціальних показників: реальні доходи домогосподарств, індекс людського розвитку, рівень життя. Аналіз основних причин економічної нерівності. Потреба громадян у соціальному захисті [8].

9. Аналіз макроекономічних процесів: інвестиційна активність, структура інвестицій, форми та фактори інвестування. Аналіз факторів заощаджень домогосподарств. Аналіз інфляції. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності, динаміки та структури зовнішньої торгівлі [8].

10. Порівняння національних макроекономічних показників з аналогічними показниками розвинених країн, визначення величини та причин відхилень [8].

Література

Базова: [1; 2; 3], допоміжна: [8; 9; 10; 11],
довідкова та прикладна: [15; 18]

Тема 9. Аналіз розвитку галузі як економічної системи

Дослідження та аналіз галузей народного господарства.

Стратегічний аналіз як функція стратегічного управління вимагає підготовки набору варіантів для прийняття рішень [9]. Зазвичай стратегічний аналіз галузі фокусується на вирішенні таких питань, як:

- 1) яким є поточний стан галузі;
- 2) яким буде стан галузі через певний проміжок часу;
- 3) якими є шляхи досягнення оптимального стану галузі [9].

Для проведення стратегічного аналізу галузі використовуються такі методи

- оцінка поточного стану компаній галузі;
- прогнозування та планування показників діяльності галузі;
- альтернативний аналіз для прийняття рішень [9].

Стратегічний аналіз промисловості виконує такі функції

- аналіз - дослідження економічних явищ і процесів
- реалізація - визначення цілей і напрямів стратегічного розвитку, формування рекомендацій щодо економічної поведінки промислових підприємств

- прогнозування - розробка конкретних прогнозів на основі стратегічного аналізу та оцінки процесів і явищ

- освіта - навчання раціональному економічному мисленню, визначення правил економічної поведінки [9].

При проведенні стратегічного секторального аналізу основним об'єктом дослідження є господарська галузь. Господарська галузь - це сукупність підприємств, які конкурують на одному споживчому ринку зі схожими товарами та послугами. Він охоплює виробництво, розподіл і споживання певних товарів і послуг [9].

Сучасний стан і розвиток галузей промисловості.

Промисловий комплекс вітчизняної економіки складається з наступних комплексів: паливо-енергетичного; лісопромислового; гірничо-металургійного;

промисловості будівельних матеріалів; хімічного та нафтохімічного; машинобудівельного; легкої промисловості; харчової промисловості [3].

Українська промисловість обслуговує як внутрішній, так і зовнішній ринки і має найбільший виробничий потенціал серед галузей, що складають господарський комплекс України. Вона характеризується складною і розвиненою галузевою структурою, представленою потужним паливно-енергетичним і металургійним комплексом, сучасним багатогалузевим машинобудуванням, хімічною і нафтохімічною промисловістю, виробництвом будівельних матеріалів, легкою і харчовою промисловістю [3].

Таблиця 3

**Індекси промислової продукції в Україні у 2015-2023 роках
(січень-вересень у порівнянні з аналогічним періодом
попереднього року).**

Рік	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Динаміка	85,9%	102,9%	101,4%	103,4%	101,2%	93,8%	102,2%	65,3%	102,4%

Джерело: [16, 23].

За даними Державної служби статистики України, протягом 2023 року промисловість зросла лише на 2,4%. Після падіння на 36% за результатами 2022 року, цей показник виглядає вкрай недостатнім, хоча є близьким до звичного стану української промисловості. Зростання у діапазоні 1-3% зберігалось усі останні роки, окрім кризових 2015 (-14%) та 2020-го (-6%) [16; 23].

Традиційно, українська промисловість спиралася на «три кити» – металургію, видобування корисних копалин та аграрно-промисловий комплекс. Старі індустрії залишаються ядром української промисловості і важливим джерелом експортних прибутків, але вплив їх на економіку скорочується [22, 23].

Відновлення промислового сектору економіки України відбувається, насамперед, за рахунок нарощування обсягів виробництва продукції оборонного призначення. Але найбільший внесок у відновлення економіки у 2023 році зробила саме аграрна галузь промисловості [21, 22, 23].

Аналіз негативних явищ у розвитку і розміщенні промислових виробництв, оцінки технічного рівня і економічної ефективності.

Розміщення промисловості визначається просторовим розподілом промислових підприємств і виробництва на території економічного району або країни. Це важливий елемент суспільного розподілу праці, який впливає на ефективність суспільного виробництва. Оптимальне розміщення дозволяє краще використовувати природні ресурси та трудовий потенціал країни, зменшує нераціональні перевезення продукції, сприяє зміцненню обороноздатності, задоволенню потреб населення та підвищенню його добробуту. Розміщення промисловості також вирішує соціально-політичні завдання, такі як зменшення різниці між містом і селом, підвищення економічного рівня розвитку відсталих районів та підготовка висококваліфікованих кадрів [4].

Сучасна промисловість складається з багатьох галузей виробництва, кожна з яких містить багато родинних підприємств і виробничих об'єднань. Ці галузі можуть бути розташовані на великій відстані одна від одної. Галузева структура промисловості визначається складом галузей і взаємозв'язками між ними. При аналізі галузевої структури зазвичай використовуються показники, такі як частка галузі у загальному обсязі виробництва продукції, кількість працездатних осіб, вартість основних виробничих фондів [3, 4].

Показник обсягу виробленої продукції є ключовим у визначенні галузевої структури промисловості, оскільки він дозволяє об'єктивно оцінити співвідношення між галузями та їхні взаємозв'язки. Також для визначення галузевої структури використовуються показники, такі як чисельність працездатних осіб та вартість основних виробничих фондів [4]. Галузева структура промисловості відображає рівень індустріального розвитку країни, її економічну самостійність та технічну оснащеність промисловості. Якщо галузева структура є добре розвиненою, це свідчить про високу ефективність промислового виробництва. Оцінюють прогресивність структури промисловості за складом і питомою вагою галузей, а також за наявністю та розвиненістю передових виробництв у галузі [3].

На сучасному етапі економічного розвитку провідних країн світу спостерігаються значні зміни в структурі господарства, що ускладнює перехід до нових міжгалузевих і відтворювальних пропорцій. Це обумовлено такими факторами, як сировинна та енергетична кризи, які призвели до зростання вартості сировини, енергоносіїв, устаткування та будівництва [3, 4]. Інвестиційний процес ускладнився, витрати виробництва значно зросли, що спричинило тенденції до подорожчання відтворювального процесу. Цей розвиток обставин стимулює вступ країн ринкової економіки в новий етап технологічної революції.

Розвиток нових форм суспільного попиту та впровадження нових технік і технологій призвели до зміни в економіці у двох напрямках:

1. Реконструкція та модернізація традиційних провідних галузей економіки, що передбачає оновлення технологічних процесів та збільшення продуктивності [3].

2. Зміна поколінь продукції у секторі нових наукомістких галузей, що означає перехід до виробництва більш інноваційних товарів та послуг, які відповідають потребам розвинених ринків [3].

Література

Базова: [3; 4], допоміжна: [9; 10; 11; 12],
довідкова та прикладна: [15; 16; 17; 18; 19; 20]

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ТЕМАТИЧНОЇ ПРОГРАМИ ДИСЦИПЛІНИ

Для якісного вивчення дисципліни студенту необхідно закріпити, поглибити і узагальнити знання та навички. Для глибокого розуміння програмного матеріалу студенту необхідно здійснити підготовку до опитування, підготовку аналітичних доповідей, підготовку до виконання розрахунково-аналітичних завдань та виконання модульної контрольної роботи. Робота студента має бути активною, відповіді обґрунтовані. Студент має проявляти творчий підхід до розкриття теми, тема повинна бути розкрита глибоко. Студент повинен відображати власну позицію. Практичні завдання мають бути виконані якісно, результати обґрунтовані і доведені. Студент має демонструвати творчий підхід до виконання практичного завдання.

Для того, щоб виконати завдання поточного контролю дисципліни студенту необхідно розуміти та засвоїти лекційний матеріал, набути практичні навички для вирішення розрахунково-аналітичних завдань. Студенту потрібно вміти самостійно опрацьовувати теоретичний матеріал, вміти висловлювати та обґрунтовувати власні думки. Студенту необхідно вміти презентувати опрацьований матеріал.

Для того, щоб виконати завдання підсумкового контролю дисципліни студенту необхідно в цілому розуміти програмний матеріал. Студент повинен мати здатність викладати теоретичні знання правильно, всебічно, безпомилково і логічно. Студент повинен демонструвати знання матеріалу і вдало його застосовувати для розрахунків, аналізу та доведення. Також студент повинен наводити висновки з застосуванням набутих знань та вмінь.

ТЕМАТИКА ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1. Національна економіка: сутність, ознаки, типи та моделі

Зміст заняття:

- Поняття національної економіки як результату економічної діяльності. Предмет і метод науки «національна економіка» та її співвідношення з іншими економічними науками.
- Основні етапи розвитку національної економіки України. Особливості та ключові завдання сучасного етапу розвитку української національної економіки.
- Основні показники рівня розвитку національної економіки. Основні типи та моделі національних економічних систем.

Завдання для виконання на занятті

Завдання для СРС: підготовка до опитування та аналітичної доповіді на тему «Економічні теорії національної економіки» та «Сучасні економічні теорії національної економіки», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 1.

Приклад розрахунково-аналітичного завдання [10]:

В результаті зростання сукупних витрат номінальний ВВП держави X у 2023 році дорівнював 1930 млн од, і темп зміни ВВП по відношенню до 2022 році склав 7%. Відомо, що в 2022 році номінальний ВВП дорівнював 1610 млн од., а дефлятор ВВП становив 1,2. Визначте фазу економічного циклу, в якій знаходилася економіка держави X і темп інфляції у 2023 році. Зробіть висновки.

Практичне заняття 2. Економічний потенціал національної економіки

Зміст заняття:

1. Характеристика складових елементів економічного потенціалу.
2. Галузева структура господарства як об'єкт економічного потенціалу.
3. Зовнішньоекономічний потенціал.

Завдання для виконання на занятті

Завдання для СРС: підготовка до опитування та аналітичної доповіді на тему «Основні складові та характеристика економічного потенціалу України», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 2.

Приклад розрахунково-аналітичного завдання [11]:

У таблиці наведені дані обсягів торгівлі послугами держави X та у світі в цілому. Розрахуйте зовнішньоторговельний обіг послуг країни та світу, сальдо торговельного балансу послугами країни та світу, частку держави X у світовій торгівлі послугами. Проаналізуйте темпи росту експорту, імпорту послуг держави та світу.

Вихідні дані

Таблиця 4

Обсяги експорту-імпорту послуг у 2023 р., млн. дол. США.

	Експорт	у % до 2022 р.	Імпорт	у % до 2022 р.
	млн. дол. США		млн. дол. США	
Держава X	3 706 783,1	107,4	808 306,3	115,1
Всього по світу	8 989 155,7	119,8	8 878 259,2	131,2

Практичне заняття 3. Економічне зростання та розвиток національної економіки

Зміст заняття:

9. Сутність, теорії та моделі економічного зростання національної економіки. Фактори та джерела економічного зростання.
10. Стратегічні моделі економічного розвитку країн з транзитивною економікою. Інституційні зміни: загальна характеристика.
11. Законодавча база як чинник розвитку. Приватизація як чинник розвитку економіки України.

Завдання для виконання на занятті

Завдання для СРС: підготовка до опитування та аналітичної доповіді на тему «Динаміка економічного зростання України та її місце на міжнародній арені», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 3.

Приклад розрахунково-аналітичного завдання [12]:

З метою вироблення механізмів державного впливу на підприємства забруднювачі навколишнього природного середовища, застосування системи стягнення платежів за забруднення довкілля:

1. проаналізуйте за даними табл. стан і структуру загального забруднення навколишнього природного середовища групою підприємств регіону в розділі забруднювачів та видів забруднення;
2. визначте суму плати за забруднення довкілля підприємствами регіону;
3. визначте суму плати за утворення і розміщення відходів у навколишньому середовищі регіону.

Вихідні дані

1. У досліджуваному регіоні функціонують 4 підприємства, які в результаті господарської діяльності забруднюють навколишнє природне

середовище. Інформація про підприємства-забруднювачі, види, кількість забруднюючих речовин та джерела забруднення докільля наведена у табл. 5.

2.Відповідно до «Методики визначення плати та стягнення платежів за забруднення навколишнього природного середовища» ціна за 1 т забруднюючих речовин становить: сірководню - 257 грн., окислів вуглецю – 3 грн., оксидів азоту - 80 грн., бензопірену – 101807 грн., ванадію п'ятиокис - 300 грн.

Розрахунки здійснити на основі даних, що подані у табл. 5.

Таблиця 5

Кількість забруднюючих речовин за підприємствами-забруднювачами та видами забруднення

Підприємство-забруднювач	Кількість забруднюючих речовин, у т. ч. за видами забруднення, т				
	сірководень	окисли вуглецю	оксиди азоту	бензопірен	ванадію п'ятиокис
<i>А</i>	10,5	4,8	15,9	1,0	2,0
<i>Б</i>	8,2	5,0	18,1	1,2	2,4
<i>В</i>	9,8	4,1	16,4	0,6	2,8
<i>Г</i>	9,0	8,5	12,8	0,8	1,0

Практичне заняття 4. Регулювання національної економіки

Зміст заняття:

- Теоретичні основи державного регулювання економіки. Недоліки ринкового саморегулювання.
- Основні функції держави. Напрями та форми впливу держави на економічні процеси.
- Сутність, цілі та принципи державного регулювання економіки. Суб'єкти та об'єкти державного регулювання економіки.
- Методи державного регулювання економіки. Органи державного регулювання економіки.

Завдання для виконання на занятті

Завдання для СРС: підготовка до опитування та аналітичної доповіді на тему «Система державного регулювання розвитком національної економіки», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 4.

Приклад розрахунково-аналітичного завдання [11]:

Вітчизняне підприємство імпортує товар, ціна якого становить 3,55 млн. дол. США. Товар перепродується на внутрішньому ринку за ціною 12 млн. грн. Визначити коефіцієнт валютної ефективності імпорту. Зробити висновок про економічну доцільність даної операції. Для розрахунку обрати актуальний курс валюти.

Практичне заняття 5. Прогнозування динаміки розвитку та програмування національної економіки

Зміст заняття:

- Сутність та основні принципи соціально-економічного прогнозування.
- Суть державного програмування, види програм.
- Порядок розроблення та виконання державних цільових програм.

Завдання для виконання на занятті

Завдання для СРС: підготовка до опитування та аналітичної доповіді на тему «Положення щодо прогностичної оцінки наслідків еколого-економічних протиріч і формування механізму їх регулювання в контексті сучасних тенденцій розвитку національної економіки», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 5.

Приклад розрахунково-аналітичного завдання [12]:

На основі зроблених групою експертів оцінок відносної важливості заданих напрямків економічного і соціального розвитку обґрунтуйте та оберіть найоптимальніший варіант, використавши при цьому відомі вам методи статистичної обробки даних експертного опитування.

Розрахунки здійснити на основі даних, що подані у табл. 6 та 7.

Вихідні дані

Таблиця 6

Матриці оцінок відносної важливості напрямів розвитку

Напрями розвитку (j)	Експерти (m_i), оцінки (C_{ij})								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
А	50	80	70	70	100	65	90	60	70
Б	100	60	80	70	80	90	80	90	90
В	80	90	70	100	-	60	60	100	80
Г	80	70	-	65	80	50	-	90	100
Д	-	50	100	90	70	80	80	70	60

Таблиця 7

Коефіцієнти ознайомлення з проблемою та аргументованості відповіді експертів

Коефіцієнти	Експерти (m_i)								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Аргументованість відповіді (K_{ia})	0,4	0,8	0,5	0,9	0,6	0,9	0,7	0,6	0,3
2. Ознайомлення з проблемою (K_{iz})	0,6	0,8	0,7	0,8	0,8	0,9	0,6	0,9	0,8

Практичне заняття 6. Методи та моделі прогнозування розвитку національної економіки

Зміст заняття:

2. Методи та моделі прогнозування.
3. Макроекономічне планування в системі державного регулювання економіки.
4. Система макроекономічних показників та їх застосування в регулюванні економіки.

Завдання для виконання на занятті

Завдання для СРС: підготовка до опитування та аналітичної доповіді на тему «Методичний інструментарій для прогнозно-аналітичного оцінювання розвитку економіки держави», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 6.

Приклад розрахунково-аналітичного завдання [13]:

Таблиця 8

X	Y
0,1	5,6422081643
0,2	5,5663253411
0,3	5,4923046832
0,4	5,4201004931
0,5	5,3496681946
0,6	5,2809643056
0,7	5,2139464107
0,8	5,1485731358
0,9	5,0848041217
1	5,0226

Таблиця 9

X	Y
0,1	6,2935352708
0,2	6,2672619027
0,3	6,2411785121
0,4	6,2152837253
0,5	6,1895761785
0,6	6,1640545179
0,7	6,1387173993
0,8	6,1135634883
0,9	6,0885914603
1	6,0638

1,1	4,9619223681
1,2	4,902733766
1,3	4,8449976529
1,4	4,7886783846
1,5	4,7337411918
1,6	4,6801521583
1,7	4,6278782004

1,1	6,0391878018
1,2	6,0147535695
1,3	5,9904960162
1,4	5,9664138645
1,5	5,942505846
1,6	5,9187707016
1,7	5,8952071813

1. Для заданих динамічних рядів обчислити характеристики швидкості та інтенсивності динаміки:

1. абсолютні прирости;
2. темпи зростання;
3. темпи приросту;
4. абсолютні прискорення;
5. відносні прискорення.

1. Обчислити середні характеристики динаміки:

1. середній рівень;
2. середні абсолютні прирости;
3. середні темпи зростання;
4. середні темпи приросту.

Розрахунки здійснити на основі даних, що подані у табл. 8 та 9.

Практичне заняття 7. Роль та напрями аналізу національної економіки

Зміст заняття:

1. Роль та напрями аналізу національної економіки.
2. Необхідність, завдання та особливості аналізу національної економіки.
3. Аналіз національної економіки.

Завдання для виконання на занятті

Завдання для СРС: підготовка до опитування та аналітичної доповіді на тему «Роль аналізу національної економіки в умовах глобалізації економіки», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 7.

Приклад розрахунково-аналітичного завдання [14]:

Оцініть національне багатство на основі двох таблиць, а саме:

1. експериментальний баланс активів і пасивів;
2. рахунок операцій з капіталом СНР.

Зробіть висновки.

Практичне заняття 8. Методологія аналізу національної економіки

Зміст заняття:

1. Методологія та методика аналізу національної економіки.
2. Методи вивчення макроекономічних явищ і процесів.
3. Сучасний інструментарій аналізу національної економіки.

Завдання для виконання на занятті

Завдання для СРС: підготовка до опитування та аналітичної доповіді на тему «Методика дослідження інноваційного розвитку держави», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 8.

Приклад розрахунково-аналітичного завдання [10]:

Розрахуйте номінальний ВВП, реальний ВВП, валовий національний дохід (ВНД) і валовий національний наявний дохід (ВННД). Показники надано в млрд. гр. од.:

Вихідні дані

Споживчі видатки – 98, валові внутрішні приватні інвестиції – 71, державні закупівлі – 43, імпорт – 20, експорт – 16, чисті факторні доходи – 32, чисті трансферти – 7, зростання цін за рік – 21%.

Практичне заняття 9. Аналіз розвитку галузі як економічної системи

Зміст заняття:

1. Дослідження та аналіз галузей народного господарства.
2. Сучасний стан і розвиток галузей промисловості.
3. Аналіз негативних явищ у розвитку і розміщенні промислових виробництв, оцінки технічного рівня і економічної ефективності.

Завдання для виконання на занятті

Завдання для СРС: підготовка до опитування та аналітичної доповіді на тему «Особливості стратегічного аналізу галузі», виконання розрахунково-аналітичних завдань за темою 9.

Приклад розрахунково-аналітичного завдання [12]:

Розрахуйте ефективність прикладних наукових досліджень, які визначають державні пріоритети у розвитку науки і техніки, входять до державних цільових програм і забезпечуються фінансуванням з бюджету України.

Вихідні дані

1. Очікувана економія витрат трудових і матеріальних ресурсів у промисловості визначається вирішенням завдання 1 даної теми.
2. Очікувана економія витрат ресурсів в інших галузях національної економіки наведена у табл. 10.

Таблиця 10

Галузь національної економіки, в якій очікують економію витрат ресурсів	Розмір економії ресурсів, млн. грн.
Сільське господарство	201,5
Будівельний комплекс	690,2
Транспортний комплекс	530,1
Інші галузі	591,4

У галузі машинобудування сумарні витрати у сфері виробництва автомобіля становлять 118,1 тис. грн., у сфері його споживання - 231,4 тис. грн. Очікуваний обсяг виробництва і споживання автомобілів - 521 тис. шт.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Суть і значення національної економіки, її складові та цілі розвитку.
2. Предмет і метод науки «національна економіка».
3. Співвідношення науки «національна економіка» з іншими економічними науками.
4. Типи національних економік.
5. Особливості та критерії розмежування економічних систем.
6. Суб'єкти економічної діяльності в національній економіці. Види економічної діяльності.
7. Основні показники рівня розвитку національної економік.
8. Типи та моделі національних економічних систем.
9. Особливості трансформації національної економіки в Україні. Етапи її розвитку.
10. Основні економічні теорії функціонування національної економіки, їхня сутність.
11. Моделі розвитку національної економіки.
12. Моделі державного регулювання національної економіки.
13. Характеристика складових елементів економічного потенціалу.
14. Галузева структура господарства.
15. Вплив глобалізації на розвиток національної економіки. Варіанти адаптації національної економіки до глобальних змін.
16. Сутність та склад національного багатства.
17. Сутність та теорії економічного зростання національної економіки.
18. Моделі економічного зростання національної економіки.
19. Фактори та джерела економічного зростання.
20. Стратегічні моделі економічного розвитку країн.

- 21.Інституційні зміни: загальна характеристика.
- 22.Економічний потенціал національної економіки та його складові.
- 23.Види потенціалів національної економіки.
- 24.Законодавча база як чинник розвитку.
- 25.Приватизація як чинник розвитку економіки України.
- 26.Структура природно–ресурсного потенціалу України та характеристика окремих його складових.
- 27.Виробничий потенціал України, його складові та характеристика.
- 28.Склад і структура трудового потенціалу.
- 29.Показники розвитку трудового потенціалу.
- 30.Основні складові та характеристика науково-технічного потенціалу України.
- 31.Економічний зміст і особливості формування інвестиційного потенціалу.
- 32.Інтегральний показник інвестиційної привабливості національної економіки.
- 33.Система основних показників в системі оцінювання результатів функціонування національної економіки.
- 34.Показники кількісної та якісної оцінки функціонування національної економіки та методика їх обчислення.
- 35.Система національного рахівництва. Методологічні принципи її побудови.
- 36.Сутність, цілі та принципи державного регулювання економіки.
- 37.Завдання та форми державного регулювання економіки.
- 38.Функції держави у ринковій економіці.
- 39.Межі та принципи державного регулювання економіки.
- 40.Інструменти державного регулювання економіки.
- 41.Методи державного регулювання економіки.
- 42.Механізм фінансово-бюджетного регулювання економіки
- 43.Механізм грошово-кредитного регулювання економіки.
- 44.Механізм цінового регулювання економіки
- 45.Механізм антиінфляційного регулювання економіки.
- 46.Механізм грошово-кредитного регулювання економіки.
- 47.Механізм державного регулювання цін та інфляції.

- 48.Адміністративні методи регулювання економіки.
- 49.Механізм державної підтримки підприємницької діяльності.
- 50.Механізм управління державним сектором економіки.
- 51.Механізм державного регулювання окремих галузей національної економіки.
- 52.Механізм реалізації соціальної політики держави.
- 53.Механізм соціального захисту населення.
- 54.Механізм державного регулювання природоохоронної діяльності.
- 55.Державне регулювання ринку праці.
- 56.Органи державного регулювання економіки.
- 57.Сутність соціально-економічного прогнозування.
- 58.Система прогнозів.
- 59.Методи соціально-економічного прогнозування.
- 60.Організація державного прогнозування в Україні.
- 61.Порядок розроблення та виконання державних цільових програм.
- 62.Суть державного програмування, види програм.
- 63.Суть макроекономічного планування. Види планів.
- 64.Методологія макроекономічного планування.
- 65.Організація розроблення та реалізації макроекономічного плану.
- 66.Програмування національної економіки.
- 67.Класифікація цільових комплексних програм.
- 68.Організація розробки Державної програми соціально-економічного розвитку України.
- 69.Методи та моделі прогнозування.
- 70.Макроекономічне планування в системі державного регулювання економіки.
- 71.Система макроекономічних показників та їх застосування в регулюванні економіки.
- 72.Роль та напрями аналізу національної економіки.
- 73.Необхідність, завдання та особливості аналізу національної економіки.
- 74.Аналіз національної економіки.
- 75.Методологія та методика аналізу національної економіки.

- 76.Методи вивчення макроекономічних явищ і процесів.
- 77.Сучасний інструментарій аналізу національної економіки.
- 78.Дослідження та аналіз галузей народного господарства.
- 79.Сучасний стан і розвиток розвитку галузей промисловості.
- 80.Аналіз негативних явищ у розвитку і розміщенні промислових виробництв.
- 81.Оцінка технічного рівня і економічної ефективності.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Метою самостійної роботи студента є закріплення, поглиблення і узагальнення знань та навичок, одержаних студентом під час вивчення курсу.

Завданнями для самостійної роботи студента є підготовка до: аудиторних занять (підготовка до опитування, підготовка аналітичної доповіді, підготовка до виконання розрахунково-аналітичних завдань); виконання модульної контрольної роботи; складання семестрового контролю у формі екзамену.

Навчальним планом передбачено 81 годин самостійної роботи студента (СРС).

Таблиця 11

Вид самостійної роботи, обсяг годин на виконання

№ з/п	Обсяг годин	Вид самостійної роботи
1	2	3
1	64	Підготовка до аудиторних занять
2	2	Підготовка до виконання модульної контрольної роботи
3	30	Підготовка до складання семестрового контролю у формі екзамену
Разом	96	

Завдання для індивідуальної роботи студента навчальним планом не передбачено.

КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ ТА РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ (PCO)

Оцінювання результатів навчання здійснюється за 100-бальною шкалою (максимальний бал за курс – 100 балів) з подальшим переведенням до оцінок за університетською шкалою. Схему функціонування PCO з дисципліни із семестровим контролем у вигляді екзамену (PCO-2) наведено на рис. 1.

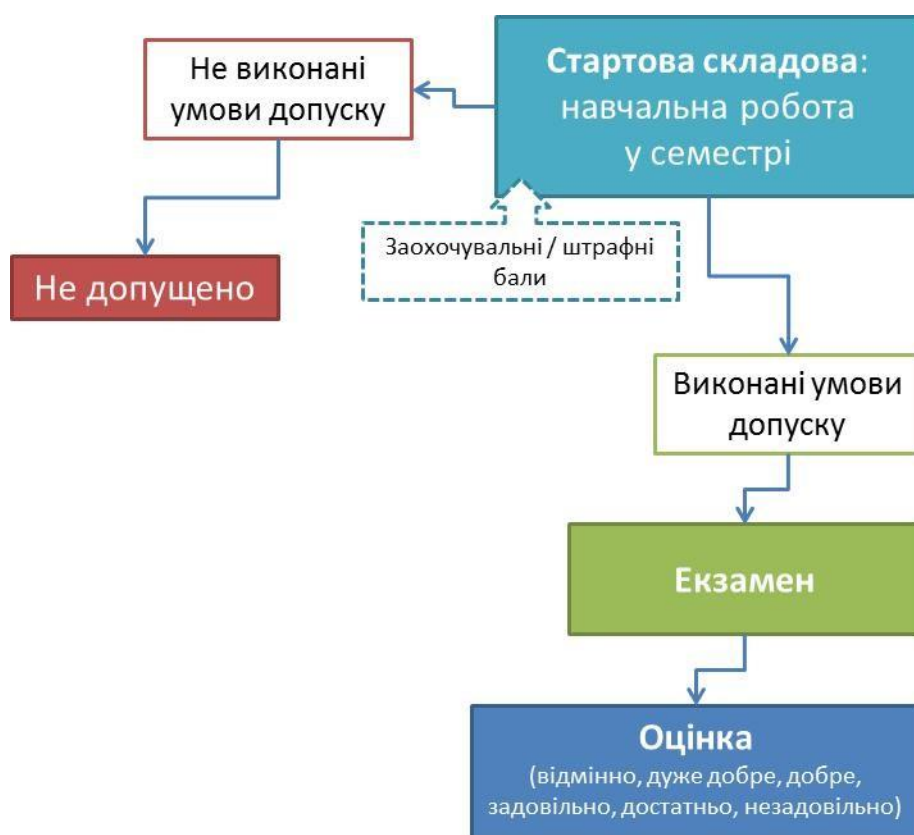

Рис. 1 Схеми функціонування PCO з дисципліни із семестровим контролем у вигляді екзамену (PCO-2)

Джерело: Положення про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського, https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologennia_RSO_2022.pdf

Оцінювання ґрунтується на застосуванні рейтингової системи оцінювання (згідно Положення про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського (<https://osvita.kpi.ua/index.php/node/37>), яка передбачає систематичну роботу здобувача протягом семестру і складається з нижчевикладених заходів.

1. Поточний контроль дисципліни (max 50 балів)

Рейтинг з кредитного модуля складається з балів, що він отримує студент за:

1. Стартові бали (max 50 балів):

- відповіді на практичних заняттях (опитування);
- написання аналітичних доповідей;
- розв’язання розрахунково-аналітичних завдань;
- модульна контрольна робота;

Поточний контроль:

Відповіді на практичних заняттях (4 відповіді – max 8 балів).

Відповіді на практичних заняттях: відповіді на запитання з теми лекції, участь в дискусіях, відповіді під час усного опитування.

Розрахунок за одну відповідь:

Таблиця 12

2 бали	Активна робота, повні відповіді під час опитування
1 бал	Робота з доповненням до відповідей інших здобувачів
0 балів	Пасивність

Написання аналітичних доповідей (4 завдання – тах 12 балів).

Розрахунок за одну доповідь:

Таблиця 13

2 бали	Якісно виконане завдання, результати обґрунтовані і доведені
1 бал	Завдання виконано з неточностями, або частково, що має вплив на результат
0 балів	Завдання не виконане

Розв'язання розрахунково-аналітичних завдань (9 завдань – тах 18 балів).

Розрахунок за одне завдання:

Таблиця 14

2 бали	Якісно виконане завдання, результати обґрунтовані і доведені
1 бал	Завдання виконано з неточностями, або частково, що має вплив на результат
0 балів	Завдання не виконане

Модульна контрольна робота (тах 12 балів)

Модульна контрольна робота складається з двох частин (контрольна робота 1 (6 балів) та контрольна робота 2 (6 балів)). Кожна з них містить: теоретичне питання (одне питання 1 бал), тестових завдань (6 тестів, 0,5 бали кожний); розрахунково-аналітичного завдання (2 бали).

Розрахунок за одну контрольну роботу:

Таблиця 15

6 балів	1) викладено теоретичні питання всебічно, безпомилково і логічно; 2) виконано завдання правильно; 3) завдання виконане правильно, результати обґрунтовані
4-5 балів	1) викладено теоретичні питання безпомилково, достатньо повно і без ознак плагіату; 2) завдання виконано з 1 помилкою; 3) витримано логіку вирішення завдання, але припущено несуттєвих помилок
3 бали	1) викладено теоретичні питання не повністю, основні аспекти розкрито; 2) виконано не всі завдання правильно; 3) допущено помилки при виконанні завдання, відповідь не обґрунтована, завдання виконане на основі припущень
0 балів	завдання контрольної роботи не виконані, або виконані неправильно

2. Календарний контроль

Календарний контроль проводиться двічі на семестр.

7 тиждень – Умова отримання атестації: поточний рейтинг не менше 15 балів.

Складено модульну контрольну роботу – частину 1, виконано не менше ніж 40 % з обсягу завдань;

14 тиждень – Умова отримання атестації: поточний рейтинг не менше 25 балів.

Складено модульну контрольну роботу – частину 2.

3. Семестровий контроль (письмовий екзамен) (max 50 балів)

Умовою допуску до складання підсумкового екзамену є стартовий рейтинг не менше 30 балів.

Завдання екзаменаційного білету:

Таблиця 16

теоретичні питання (2 питання)	мають на меті виявити рівень знання матеріалу в цілому
тестові завдання (15 завдань)	демонструють глибину знань про теоретичні засади дисципліни, належать до тестів закритої форми, мають декілька запропонованих відповідей, з яких обирається одна правильна
розрахунково-аналітичне завдання	передбачає виконання одного завдання

Розрахунок балів за виконання завдань екзаменаційного білету:

- теоретичні питання (2 питання):

Таблиця 17

5 балів	відповідь на питання викладено правильно, всебічно, безпомилково і логічно;
4 балів	відповідь на питання викладено не достатньо повно, проте основні аспекти розкрито;
3 балів	відповідь не розкриває ключових елементів у викладі, здебільшого ґрунтується на власних припущеннях або розмірковуваннях, а не знанні матеріалу;
0 балів	не має відповіді.

- тестові завдання (15 завдань):

Таблиця 18

2 бали	відповідь вірна
0 балів	відповідь не вірна

- аналітичне завдання (1 завдання):

Таблиця 19

10 балів	продемонстровано знання матеріалу і вдало його застосовано для аналізу та доведення аналітичного завдання, наведено висновки з застосуванням набутих знань та вмінь;
8-9 балів	аналітичне завдання пояснене вірно, логічно, однак не наведено висновків за результатами або допущено помилки у твердженнях, поясненнях або доведенні;
6-7 балів	аналітичне завдання виконане, але визначене рішення не містить чітких обґрунтувань відповідних набутих навичкам пройденому курсу;
0 балів	завдання не виконано

4.Відповідність рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою

Таблиця 20

Значення рейтингу за семестр	Оцінка
95-100	Відмінно
85-94	Дуже добре
75-84	Добре
65-74	Задовільно
60-64	Достатньо
Менше ніж 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Благун І.С., Кічор В.П., Селюченко Н.Є. Економічне прогнозування: теоретичні та прикладні аспекти: підручник / за ред. В.П.Кічора. Львів: Растр-7, 2020. 290 с.
2. Гринів Л. С., Кічурчак М. В. Національна економіка України: навчальний посібник. Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка. 2020. 470 с.
3. Лісовий А. В. Стратегічний аналіз: навчальний посібник. Ірпінь : УДФСУ, 2021. 234 с.
4. Національна економіка: навчальний посібник (у рисунках, схемах і таблицях) / О.І. Котикова, О.А. Горобченко, Т.Г. Олійник, І.Г. Крилова, І.О. Мельник, О.А. Купчишина. Миколаїв : Іліон, 2020. 196 с.
5. Національна економіка: опорний конспект лекцій / Укладачі: Зарецька Л. М., Кулініч О.А. – Харків: ХДУХТ, 2021. 132 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/11482/1/oporn_konsp_lekts_nats_e_konomika_2021.pdf

Допоміжна література

6. Аналітична економіка: макроекономіка і мікроекономіка: підручник у 2 кн. / за ред. С.М. Панчишина, П.І. Островерха. – 4-те видання, виправлене та доповнене. – Л. : Апріорі, – Кн. 1: Вступ до макроекономіки. Макроекономіка. 2020. 648 с.
7. Ковтун, Олег Іванович. Державне регулювання економіки : навчальний посібник / О.І. Ковтун. – Львів : "Новий Світ-2000, 2020. 428 с. URL: https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000618201&local_base=KPI01
8. Корогодова, О. О. Державне регулювання економіки [Електронний ресурс] : навчальний посібник для здобувачів ступеня бакалавра денної форми навчання за освітньою програмою Міжнародна економіка спеціальності 051 Економіка, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки / Корогодова О. О.,

Глущенко Я. І., Черненко Н. О. ; КПП ім. Ігоря Сікорського. – Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2022. 67 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/48660/1/Korohodova_Hlushchenko.pdf

9. Світова економіка : навчальний посібник = World Economics : training manual / В.М. Фомішина, Н.М. Антофій, В.Г. Грановська, В.М. Крикунова [та 9 інших]. – Одеса : Олді-Плюс, 2021. 611 с. URL: https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000634488&local_base=KPI01

10. Макаренко, М. І. Макроекономіка [Електронний ресурс] : підручник / М. І. Макаренко, Т. О. Семененко, Ю. М. Петрушенко. — 2-ге вид., перероб. — Суми : СумДУ, 2021. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/86041/3/Makarenko.pdf>

11. Мікроекономіка: навчальний посібник. Укл: С.В. Бойда. Чернівці: Чернівець. нац. унів-т., 2021. 176 с. URL: <http://surl.li/cunoc>

12. Zhu, Yinchu & Timmermann, Allan (2022). Conditional rotation between forecasting models, Journal of Econometrics, Elsevier, P.329.

Інформаційні ресурси

1. Інформаційно-пошукова система законодавчих і нормативних документів України офіційний вебсайт. URL: <http://www.rada.gov.ua>

2. Національного Інституту стратегічних досліджень. Офіційний вебсайт. URL: <http://www.niss.gov.ua>

3. Державна служба статистики України: офіційний: вебсайт. URL: www.ukrstat.gov.ua

4. Україна ділова офіційний вебсайт. URL: <http://www.inf.kiev.ua>

5. Електронний формат наукових журналів офіційний вебсайт. URL: <http://www.search.global.epnet.com>

6. Прозорро: вебсайт. URL: <https://prozorro.gov.ua/>

7. Ю-контрол: вебсайт. URL: <https://youcontrol.com.ua/>